

موسوی، سید محمد اسماعیل (۱۰ خرداد ۱۳۴۴ - ۵ مرداد ۱۳۶۷) روحانی و مسؤول اعزام مبلّغ لشکر ۲۱ امام

رضا (ع) نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

سید محمد اسماعیل موسوی در شهر مشهد استان خراسان رضوی در خانواده ای دوستدار اهل بیت و متوسط به دنیا آمد. پدرش سید حسین (زاده: ۱۳۰۱) روحانی و مادرش بی بی فاطمه موسوی (زاده: ۱۳۰۸) خانه دار بود. سید محمد اسماعیل سه خواهر به نام های: صغرا (زاده: ۱۳۳۳)، رقیه (زاده: ۱۳۳۸) و سکینه (زاده: ۱۳۴۸) و دو برادر به نام های: سید احمد (زاده: ۱۳۲۵) و سید علی (زاده: ۱۳۴۷) داشت او فرزند چهارم خانواده موسوی بود(اداره ثبت ...؛ اداره کل ...، مشخصات ...؛ موسوی، سید سعید، ص ۵۵۷؛ آزاد، بانک اطلاعات ...).

سید محمد اسماعیل قبل از ورود به دبستان از پدرش خواندن قرآن و آشنایی با احکام دینی را فرا گرفت. تحصیلات ابتدایی را در دبستان جوادیه واقع در کوچه جوادیه خیابان طبرسی ۲۵ مشهد آغاز و در خرداد ۱۳۵۶ به پایان رساند. در همین مدرسه با تعلیم و مفاهیم اسلامی آشنا و سپس به دلیل علاقه و سفارش پدرش برای کسب علوم دینی و تحصیل معارف اسلامی، وارد مدرسه علمیه بعثت واقع در خیابان خسروی نو (شهید اندرزگو کنونی) مشهد گردید(اداره بنیاد... مشهد، زندگی نامه ...، علی زاده؛ موسوی، سید سعید، ص ۵۵۸).

با فراگیری قیام مردم بر ضد حکومت پهلوی، سید محمد اسماعیل با راهنمایی استادان و طلبه های حوزه علمیه در جریان فعالیت های سیاسی و اجتماعی قرار گرفت و در توزیع عکس ها، اطلاعیه ها، نوارهای سخنرانی آیت الله خمینی (ره) و نوشتن شعارهای انقلابی بر روی دیوارهای شهر نقش فعالی داشت. به همراه دوستانش به کوهنوردی می رفت و در روستاها و مناطق حاشیه شهر اطلاعیه ها را توزیع می کردند. یک نوبت توسط نیروهای امنیتی و ساواک در منطقه شاندیز دستگیر و مورد ضرب و شتم قرار گرفت که با پا درمیانی و سفارش جمعی از معتمدین و اهالی محل آزاد شد(اداره بنیاد ... مشهد، زندگی نامه؛ فرهنگ اعلام شهدا استان خراسان رضوی، ذیل نام).

یکی از مهمترین کارهای اثر بخش سید اسماعیل در جریان انقلاب اسلامی، راه اندازی کتابخانه کوچکی به نام کتابخانه عمومی امت در مغازه مجاور منزلشان بود که با هزینه شخصی انجام شد. این مغازه متعلق به پدرش و بلا استفاده بود که توسط وی به کتابخانه و محل تجمع جوانان و نوجوانان محل برای فعالیت های انقلابی تبدیل گردید. بنیان گذار جلسه هفتگی دعای ندبه در محل سکونتشان بود که این مراسم تاکنون اجرا می شود. پس از تشکیل بسیج در آذر ۱۳۵۸ عضو پایگاه بسیج مسجد انصار المهدی (عج) شد و در دوره های آموزش رزمی و نظامی شرکت کرد. یکی دیگر از کارهای شاخص او تأسیس کتابخانه و مجموعه فرهنگی در پایگاه بسیج شهید بیننده مسجد انصار المهدی (عج) واقع در چهارراه سیلو (چهار راه مجلسی کنونی) و برگزاری مراسم فرهنگی - تبلیغی در این پایگاه بود(اداره بنیاد... مشهد، زندگی نامه؛ علی زاده).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز تحولات نظامی، سیاسی و فرهنگی عوامل مخالف انقلاب اسلامی در مناطق مرزی غرب کشور، سید اسماعیل به همراه تنی چند از روحانیان حوزه، به سرپرستی حسن نوروزی - یکی از روحانیان سیاسی و انقلابی که در زمان حکومت پهلوی مدتی در زندان بسر برده بود - فعالیت های تبلیغی و فرهنگی و مقابله فرهنگی با عناصر وابسته به اشرار، ملحدان و تجزیه طلبان به باختران(کرمانشاه کنونی) رفتند. آن ها در طول مدت اقامت در پاسگاه

های مرزی و مناطق سرپل ذهاب، قصر شیرین، اسلام آباد غرب، کرد غرب و گیلانغرب اقدام به برگزاری فعالیت های تبلیغی مانند: نمایشگاه های کتاب، عکس و پوستر، جلسه های سخنرانی مذهبی، پرسش و پاسخ، نمایش فیلم، توزیع نشریات مذهبی و انقلابی و شعار نویسی در فضاهای عمومی و شهری نمودند. حرکت فرهنگی آنان مورد استقبال و دلگرمی اهالی آن مناطق قرار گرفت (علی زاده؛ اداره بنیاد شهید ... مشهد، زندگی ...؛ موسوی، سید محمد اسماعیل؛ نامه ها).

سید محمد اسماعیل پس از آغاز جنگ تحمیلی، در ۱۰ آذر ۱۳۵۹ از سوی بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مشهد داوطلبانه به سرپل ذهاب رفت و در پادگان ابوذر مستقر شد. وی در ستاد هماهنگی نیروهای بسیج مستضعفین عشایری غرب کشور مشغول به کار شد و با سمت رزمنده بسیجی در عملیات بازی دراز (۲ - ۹ اردیبهشت ۱۳۶۰) که در منطقه سرپل ذهاب - ارتفاعات بازی دراز و با هدف آزاد سازی ارتفاعات بازی دراز به اجرا درآمد، مشارکت داشت (اطلس جنگ ایران و عراق، ص ۳۶) در طول مدت حضورش در پادگان ابوذر مهارت کار با انواع بی سیم و دستگاه های مخابراتی نظامی را آموخت. (موسوی، سید محمد اسماعیل؛ نامه ها).

او در ۱۱ مهر ۱۳۶۰ در ارتفاعات بازی دراز بر اثر برخورد ترکش خمپاره به شانه و کتفش مجروح شد و از محل حادثه با آمبولانس به بیمارستان ولی عصر (عج) قصر شیرین انتقال یافت. در آن جا تحت عمل جراحی قرار گرفت و ظهر روز بعد به بیمارستان آیت الله طالقانی باختران (کرمانشاه کنونی) اعزام گردید. او را به دلیل نبودن تخت خالی با هواپیمای نظامی به بیمارستان سرخه حصار تهران فرستادند و پس از مدتی بستری و درمان به بیمارستان ۱۷ شهریور مشهد منتقل شد. بر اثر این حادثه بنا بر نظر کمیسیون پزشکی جانبازی ۳۵ درصد به او تعلق گرفت (اداره بنیاد شهید ... مشهد، زندگی نامه شهید؛ موسوی، سید سعید، ص ۵۵۹؛ موسوی، سید محمد اسماعیل).

با سفارش پدر و مادرش در یکم بهمن ۱۳۶۰ با خانم حمیده خاتون تفقدی زارع (زاده: ۳۰ دی ۱۳۴۵) ازدواج کرد و صاحب دو فرزند؛ یک پسر به نام سید مصطفی (زاده: ۳۰ شهریور ۱۳۶۳) و یک دختر به نام سیده فاطمه (زاده: ۱۳۶۵) گردید (فرهنگ اعلام شهدا ...، ذیل نام؛ اداره ثبت احوال مشهد، شناسنامه شهید).

موسوی پس از بهبودی نسبی در ابتدای فروردین ۱۳۶۱ به منطقه بستان در استان خوزستان اعزام شد و با تشکیل دومین تیپ از سازمان رزم سپاه خراسان به نام تیپ ۱۸ جواد الائمه (ع) در ۱۴ فروردین ۱۳۶۱، به این یگان منتقل و در واحد مخابرات قرارگاه تاکتیکی این تیپ واقع در سایت ۵ شوش بود. وی با سمت روحانی بسیجی رزمنده در عملیات رمضان (۲۲ تیر - ۷ مرداد ۱۳۶۱) که در منطقه شرق بصره و با هدف تهدید بصره از شرق و حضور در حاشیه اروند رود به اجرا گذاشته شد (اطلس جنگ ...، ص ۶۸؛ موسوی، سید سعید، صص ۷۸، ۷۹) و با سمت (بی سیم چی) در عملیات مسلم بن عقیل (که در منطقه سومار و با هدف آزاد سازی سومار، تأمین ارتفاعات مرزی و تهدید شهر مندلی عراق به اجرا گذاشته شد (اطلس ...، ص ۵۸) و نیز با همان سمت بی سیم چی در عملیات والفجر مقدماتی (۱۷ - ۲۰ بهمن ۱۳۶۱) که در منطقه شمال چزابه و با هدف پیشروی به سوی العماره و تهدید آن در شرق صورت گرفت، مشارکت داشته است. (همان، ص ۷۰) پس از عملیات در پایان بهمن به مشهد بازگشت (اداره بنیاد ... مشهد، زندگی نامه ...؛ موسوی، سید محمد اسماعیل؛ نامه ها).

او در تابستان ۱۳۶۲ به همراه همسرش برای ادامه تحصیل حوزوی به قم مهاجرت، و همزمان در کلاس های شبانه دوره راهنمایی شرکت نمود. وی بار دیگر در بهمن ۱۳۶۲ به جبهه اعزام شد و با سمت بی سیم چی در تیپ ۱۸ جواد الائمه (ع) (لشکر پنج نصر) در عملیات خیبر (۳ - ۲۲ اسفند ۱۳۶۲) که در منطقه هور الهویزه و با هدف عبور از هور و تهدید بصره از شمال اجرا گردید، شرکت جست. (اطلس ...، ص ۷۲) بنا به گفته های پدر و هم رزمانش، وی در این عملیات بر اثر برخورد ترکش از ناحیه سینه و شکم مجروح و در بیمارستان شهید بهشتی شیراز تحت عمل جراحی قرار گرفت که پزشکان معالج مجبور به خارج نمودن طحال وی از بدنش شدند. پس از آن مدتی در بیمارستان قائم (عج) مشهد بستری و تحت مراقبت و درمان بود (موسوی، سید محمد اسماعیل؛ نامه ها؛ علی زاده).

سید محمد اسماعیل در ۲۸ اسفند ۱۳۶۳ از سوی ستاد اعزام سازمان تبلیغات اسلامی خراسان با سمت روحانی تبلیغی به ایلام اعزام، و از سوی فرماندهی لشکر ۲۱ امام رضا (ع) به سمت مسؤول اعزام مبلغ این لشکر منصوب گردید. وظیفه او جذب، آموزش، توجیه و راهنمایی روحانیون اعزامی از سراسر کشور و اعزام آنان به گردان های رزمی و واحدهای ستادی تیپ بود. بنا بر مسؤولیتش مرتب در بین شهرهای قم، تهران، مشهد، اهواز، شوش، ایلام و باختران در رفت و آمد بود و گاهی نیز داوطلبانه با سمت آر پی جی زن، یا تک تیرانداز در عملیات شرکت می کرد (علی زاده). وی همراه گردان انصار المؤمنین در عملیات کربلای ۴ (۳ - ۱۰ دی ۱۳۶۵) که در منطقه ابوالخصیب و با هدف تصرف ابوالخصیب و محاصره نیروهای مستقر در شبه جزیره فاو و تهدید بصره از جنوب صورت پذیرفت (اطلس جنگ ...، ص ۷۶) و عملیات کربلای ۵ (۱۹ دی - ۷ بهمن ۱۳۶۵) که در منطقه شلمچه و با هدف تصرف شلمچه و پیشروی به سمت بصره انجام شد (همان، ص ۷۷)، مشارکت کرد و بر اثر برخورد ترکش از ناحیه دست، ران و سمت چپ سینه مجروح شد و به مدت ۴۵ روز در بیمارستان های قائم (عج) و ۱۷ شهریور مشهد بستری گردید (موسوی، ص ۵۵۹؛ اداره بنیاد شهید ... مشهد، زندگی نامه شهید؛ علی زاده).

موسوی برای بالا بردن بهره وری و اثربخشی حضور روحانیون رزمی تبلیغی به ویژه مبلغین جوان در مناطق عملیاتی و جبهه ها آیین نامه، تذکرات و نکات آموزشی و فنی را تدوین کرده بود که در اختیار آنان قرار می داد. در این آیین نامه آمده است: توجه به محتوای مورد تبلیغ، مواد اولیه سخن، مسایل اخلاقی و عرفانی، مسایل روز، محور مصائب اهل بیت [علیهم السلام]، آفات تبلیغ، طرح موضوعات مناسب در ماه مبارک رمضان و شب های قدر، موضوع قدس شریف و صهیونیسم، استقامت در تبلیغ، رعایت ادب در گفتار نسبت به مردم، تبلیغ در عمل، بیان ساده، استفاده از داستان و تمثیل، آراستگی ظاهری، پرهیز از بیان مسایل پیچیده، خلاصه گویی، داشتن مطالعه کافی، ذکر مصیبت، الگوها و نمونه ها، پرهیز از تحریف و تفسیر به رأی در تبلیغ ضروری است (علی زاده؛ بش).

سید محمد اسماعیل همسر و فرزندان خردسالش را در روزهای پایانی تیر ۱۳۶۷ - قبل از پذیرش قطعنامه - به همراه خود به اهواز برد و در هتل فجر سپاه پاسداران اسکان داد تا با دغدغه و نگرانی کمتری به انجام وظایفش بپردازد. وی در ۵ مرداد ۱۳۶۷، چند روز پس از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران و پایان پذیرفتن جنگ تحمیلی برای سرکشی به مناطقی که نیروهای دشمن در آن منطقه تحرکات و تعرضاتی داشتند، رفت و بر اثر برخورد ترکش به سینه اش در منطقه شلمچه شهید شد. پیکرش پس از انتقال در مشهد تشییع و در صحن حرم امام رضا (ع) به خاک سپرده شد (موسوی، ص ۵۵۹؛ علی زاده؛ سپاه...، گواهی شهادت؛ فرهنگ اعلام...، ذیل نام؛ آزاد، بانک اطلاعات ستاد ...).

شهید سید اسماعیل موسوی از روحيات معنوی بالایی برخوردار و با قرآن مأنوس بود. متانت، وفای به عهد، آراستگی، نظم، مراقبت از بیت المال، پیوستگی در عبادت و گشاده روی از ویژگی های برجسته او محسوب می شد. سنگینی و متانت در رفتار و گفتار داشت و بیشتر گوش می داد و کمتر حرف می زد. با شکیبایی و ژرف نگری به سخنان اساتید توجه می کرد. اهل راز و نیاز، نماز شب و زیارت حرم امام رضا (ع) بود، با صدای دلنشینی اذان می گفت، در مجالس عمومی با حُزن و اندوه جانگدازی دعا می خواند. همواره کارها را با عزم و اراده جدی آغاز و با پشتکار و وظیفه شناسی آن را به پایان می رساند. نسبت به نوجوانان و جوانان احساس مسؤولیت می کرد. همواره در بالابردن آگاهی و دوری جستن آنان از اندیشه های گروه های التقاطی و انحرافی داشت (موسوی، ص ۵۵۷؛ همان؛ همان).

به خط مقدم جبهه و دیدار با رزمندگان می رفت و با آنان دوستانه و صمیمانه گفت و گو می کرد. در هر فرصتی افراد یگان را دور هم جمع، و جلسه پاسخ گویی به پرسش های مذهبی برگزار می کرد. از تجربه و اندوخته های رزمی و نظامی بالایی برخوردار و همواره شهامت، بی باکی و مهارتش برای اطرافیان سرمشق بود. برای برگزاری نماز جماعت، مراسم دعا و سوگواری امامان معصوم (ع) در مناطق پدافندی و مقرها بسیار کوشا بود (همان؛ همان؛ همان؛ سپاه پاسداران ... تیپ ۸۳، برگ اطلاعات ...).

شهید موسوی در بخشی از وصیت نامه اش ضمت دعوت به استغفار و دعا ان را بهترین راه درمان دانسته و نوشته است: " ... برادران! استغفار و دعا را از یاد نبرید که بهترین درمان ها برای تسکین دردهاست و همیشه به یاد خدا باشید و در راه او قدم بردارید. هرگز دشمنان بین شما تفرقه نیندازند و شما را از روحانیت متعهد جدا نکنند که اگر چنین کردند، روز بدبختی مسلمانان و روز جشن ابرقدرت هاست. ...

در بخش دیگری از وصیت نامه اش پدر و مادرش را به صبر و مقاومت توصیه کرده و آورده است:

« ... پدر جان! اگر بدن تکه تکه ام را آوردند و یا جسمم مفقودالثر شد، ناراحت نشوید و غم نخورید؛ چرا که خود شما روحانی و سرباز امام زمان - عجل الله تعالی فرجه - هستید و در راه اسلام خدمت می کنید. پدر جان! امیدوارم اگر من شهید شدم از من راضی باشید و پسران را به یاد «علی اکبر» جوان - علیه السلام - به اسلام تقدیم کنید. مادر عزیزم! ای مادری که مرا از کودکی با رنج های بسیار، به امید این که یک جوان جنگجو و یک فرزند قهرمان برای اسلامش بزرگ کردید. مادر جان! اگر من شهید شدم و جنازه ام را آوردند و یا اگر مفقودالثر شدم، شیرت را حلالم کن و از یک فرزند ناقابل برای اسلام بگذر و برای من غصه نخور و زینب وار مشکلات را تحمل کن. ... »

در قسمتی از وصیتش همسر و فرزندان را به مقاومت پایداری و ادامه راهش سفارش کرده و نوشته است:

« ... همسر با وفايم! آرزو دارم چونان کوه در راه خدا استوار بایستی و با صبر زینب گونه خویش، خود را در این جهاد مقدس شریک گردانی. بدان که آوارگی هر چه باشد، از آوارگی زینب -سلام الله علیها- و فرزندان امام حسین -علیه السلام- سخت تر نیست و ما هم هر که باشیم، از آنان عزیزتر نیستیم. بنابراین به جنگ مشکلات برو و بزرگترین آرزوی مرا که تربیت صحیح فرزندان است، به نحو احسن انجام بده. ...

اما شما ای فرزندانم که بایستی علاوه بر ادامه راهم، جبران کننده عقب ماندگی های من نیز باشید، بدانید که تنها راه نجات، زندگی سعادت‌مندانه و تعهد به اسلام است و بس. تعهد به اسلام را به صورت تعبد در آورده بی چون و چرا و بدون

توجه به گزافه های دیگران، خود را تسلیم محض احکام اسلام ساخته، راه شهیدان را هر کدام به تناسب خود ادامه دهید. از برادران، خواهران، اقوام و دوستانم از قول من طلب بخشش کنید. آری! یاران همه سوی مرگ رفتند در حالی که نگران فردا بودند و حفظ فردا با شماست ... (بش).»

برادرش سید علی موسوی در ۱۰ اسفند ۱۳۶۲ در عملیات خیبر بر اثر برخورد ترکش شهید شد. پیکرش در همان منطقه باقی ماند و مفقود الجسد گردید (موسوی، سید حسین).

مآخذ

آزاد، مرتضی، روحانی شهید سید محمد اسماعیل موسوی، ردیف ۵۱، بانک اطلاعات ستاد یادواره شهدای روحانی خراسان رضوی، (بارگذاری: ۸ فروردین ۱۳۹۳)، <sajedan.blog.ir>، (دسترسی: ۳۰ مرداد ۱۴۰۲)؛ اداره ثبت احوال مشهد، تصویر شناسنامه شهید، موجود در مرکز اسناد اداره کل بنیاد شهید و امور ایثارگران خراسان رضوی؛ اداره کل بنیاد شهید و امور ایثارگران خراسان رضوی، پرونده فرهنگی شهید، مشخصات کامل خانواده شهید، موجود در همان مرکز؛ اداره بنیاد شهید ... مشهد (واحد فرهنگی)، زندگی نامه شهید، موجود در همان مرکز؛ اطلس جنگ ایران و عراق، فشرده نبردهای زمینی: ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ - ۲۹ مرداد ۱۳۶۷، به کوشش مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس (مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ) سپاه پاسداران ...، تهران: ۱۳۹۹؛ سازمان تبلیغات اسلامی دفتر مرکزی استان خراسان، برگ اعزام مبلّغ، ۲۸ اسفند ۱۳۶۳، شماره ۱-۱۹۹۳، موجود در ستاد یادواره شهدای روحانی استان خراسان رضوی، تیپ ۸۳ رزمی تبلیغی امام صادق (ع)؛ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی منطقه ۸ ثامن الائمه (ع)، گواهی شهادت، ۸ شهریور ۱۳۶۷، شماره ۳۷۹۳، موجود در همان ستاد؛ سپاه پاسداران ...، تیپ ۸۳ رزمی تبلیغی امام صادق (ع)، برگ اطلاعات اولیه شهدا روحانی، موجود در همان ستاد؛ علی زاده، ابوالقاسم، (مصاحبه دوست و هم رزم شهید)، مصاحبه با میریان، ۲۲ خرداد ۱۳۸۱، موجود در همان ستاد؛ فرهنگ اعلام شهدا استان خراسان رضوی، به کوشش مرکز مطالعات و پژوهش های بنیاد شهید و امور ایثارگران (معاونت فرهنگی و امور اجتماعی)، شاهد، تهران: ۱۳۹۵؛ موسوی، سید محمد اسماعیل، وصیت نامه، موجود در مرکز اسناد اداره کل بنیاد شهید و امور ایثارگران خراسان رضوی؛ موسوی، سید محمد اسماعیل، نامه ها، موجود در همان مرکز؛ موسوی، سید حسین، (پدر شهید)، مصاحبه، بی تا، بی نام، موجود در همان مرکز؛ موسوی، سید سعید، اسوه های فضیلت، فرهنگ نامه شهدای روحانی استان خراسان رضوی، مشهد: ستاره ها، ۱۳۸۹.